

Vallgrav vid Hossmo kyrka

Arkeologisk undersökning 2003 samt en fördjupad diskussion om Hossmo som plats under yngre järnålder - tidig medeltid.
Hossmo socken, Kalmar län, Småland

Ulrika Wennerström
Veronica Palm
Martin Hansson

KALMAR LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2008

Vallgrav vid Hossmo kyrka

Arkeologisk undersökning 2003 samt en fördjupad diskussion om Hossmo som plats under yngre järnålder - tidig medeltid.

Hossmo socken, Kalmar län, Småland

Författare Ulrika Wennerström
Copyright Kalmar läns museum
Redaktion Ulrika Wennerström, Veronica Palm, Martin Hansson
Kartor Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag Kalmar läns museum
ISSN 1400-352X

Omslagsbild från KLM. K1 Hossmo kyrkogård 112.

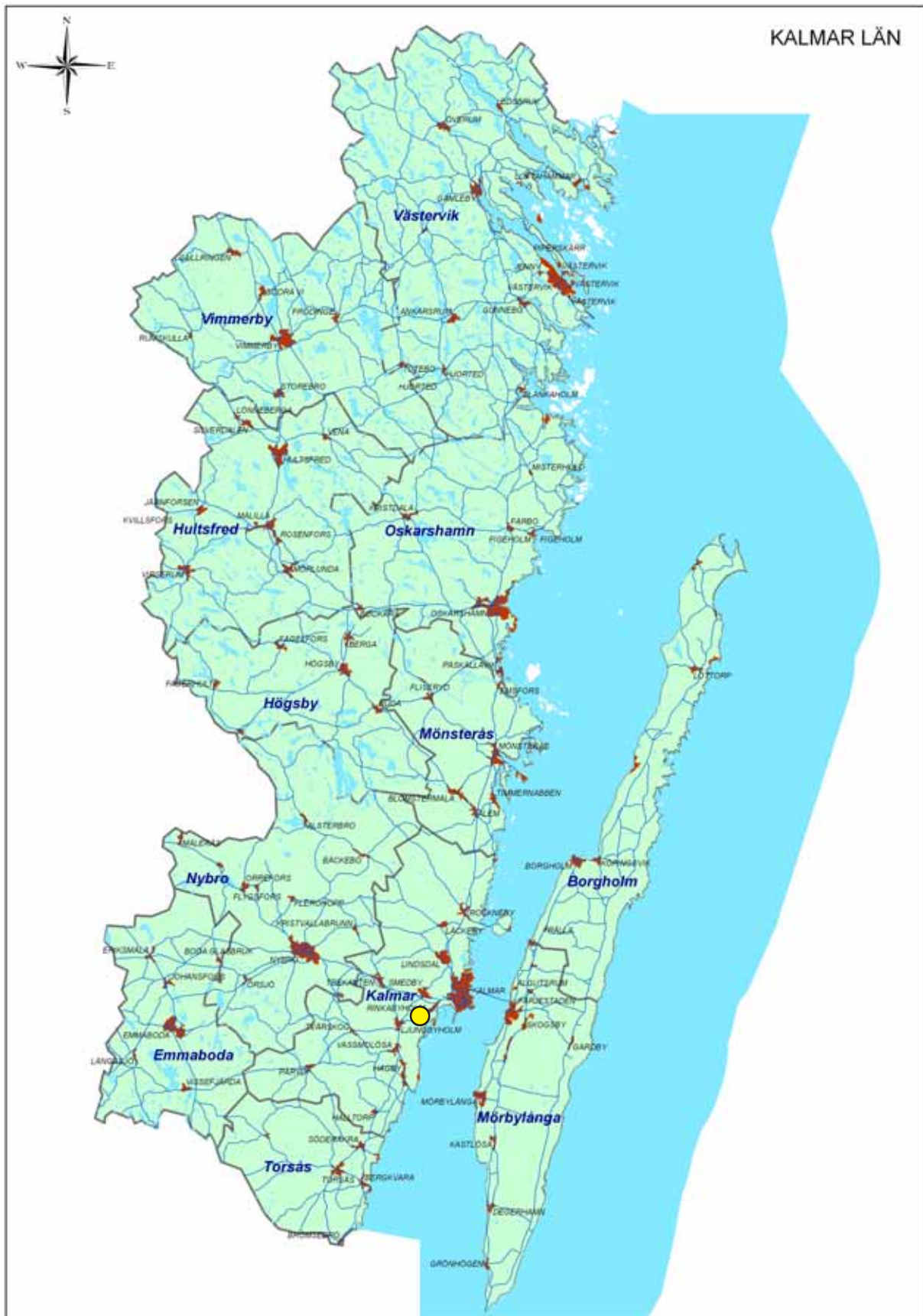
Abstract

This report is divided into two parts. The first part presents the results from an archaeological excavation next to the churchyard of Hossmo church. The excavation was carried out by Kalmar County Museum in 2003. In the second part of the report a discussion about Hossmo during the late iron age and early middle ages is presented, with focus on Hossmos part in regional developments and in the process when Sweden becomes a country. Hossmo was a regional centre and it is also believed to be one of the king's strongholds during the late iron age and early middle ages. The aim of the excava-

tion 2003 was to find out if any remains from this period was preserved in the area next to the churchyard and if further excavations where needed. The most interesting of the structures found on the site was a ditch, a moat, about 2 meters wide and 0,3-0,5 meters deep. Among the finds were a lot of animal bones, some ceramics and iron objects, such as a spur and an arrowhead from a crossbow. All objects were from the Middle ages or later. No material from Viking age was found. This report is written 5 years after the excavation and therefore it suffer from some slight insufficiency.

Innehåll

Förord	7
Källkritik.....	7
Sammanfattning	9
Undersökningens förutsättningar	10
Syfte	11
Topografi & fornlämningsmiljö	12
Undersökningens genomförande & resultat	15
Metod	15
Resultat	16
Slutkommentar	19
Referenser	21
Tekniska och administrativa uppgifter	22
Bilagor	23
Fördjupningsdel	51

Cirkeln visar var Hossmo ligger.

Förord

I samband med mina studier inom programmet *Kulturarv och samhällsanalys* vid Högskolan i Kalmar, har jag praktiserat en termin på Kalmar läns museums arkeologiavdelning. Här fick jag uppdraget att, tillsammans med en handledare, sammanställa en arkeologisk rapport över utgrävningen vid Hossmo 2003. Jag fick även en uppgift att göra en fördjupningsdel till rapporten. Denna ligger som en bilaga efter den ordinarie rapporten och utgör arbetets andra del. Den behandlar Hossmo under yngre järnålder och tidig medeltid, där resultatet från undersökningen sätts in i ett större sammanhang. Jag har med Veronica Palms hjälp, som deltog i fältarbetet under den period som Hella Schulze ledde utgrävningen, försökt sammanställa materialet på bästa sätt, efter de förutsättningar som funnits. Diskussioner om fyndmaterialet och rapporten har även förts med fil. Dr. Martin Hansson, Smålands Museum, som också varit handledare för fördjupningsdelen *Hossmo under yngre järnålder och tidig medeltid*.

Källkritik

År 2003 utförde Kalmar läns museum en arkeologisk undersökning på uppdrag av Dörby-Hossmo församling. Anledningen var att Hossmo kyrka var i behov av att utvidga sin kyrkogård åt syd ned mot Ljungbyån. En utredning gjordes redan 1993-94 men den arkeologiska slutundersökningen skedde först 9 år senare, då utvidgningsplanerna skulle genomföras.

Sammanställningen av denna undersökningsrapport skedde först 2008 alltså fem år efter avslutat fältarbete. Undersökningen leddes först av Mats Blohmé men togs sedan över av Hella Schulze. Efter avslutat fältarbete har materialet inte bearbetats vidare. Detta har lett till att järnmaterialet till stora delar är på väg att falla sönder. De prover som togs har inte blivit analyserade vilket betyder att några analysresultat ej presenteras i denna rapport. När det gäller materialet från utgrävningen var det största problemet att den efterlämnade dokumentationen inte var fullständig och därmed svår

för en utomstående att förstå. Beskrivningar av grävarbetet och förklaringar av fotografier saknades i stor utsträckning och fyndlistor fanns endast till hälften av fyndmaterialet.

Beslutsfattandet runt själva utgrävningen har säkerligen bidragit till situationen. Först gjordes en utredning där få fynd hittades och man drog slutsatsen att fortsatta undersökningar nödvändigtvis ej var motiverade. Men p.g.a. den än idag pågående diskussionen om Hossmos betydelse som centralplats, gjor-

des en bedömning att en mindre arkeologisk slutundersökning ändå skulle ske. När så flera intressanta fynd ändå framkom vid slutundersökningen beslutades att densamma skulle utökas ytterligare och medel tillsköts från Riksantikvarieämbetet. Den ryckiga processen försvårade säkerligen planeringen för hur undersökningen och det efterföljande rapportarbetet bäst skulle genomföras och materialet blev därför liggande i väntan på att någon skulle få tid att fortsätta.

Sammanfattning

Kalmar läns museum genomförde en arkeologisk undersökning utanför Hossmo kyrkogård år 2003. Anledningen var att Dörby-Hossmo församling behövde utöka sin kyrkogård åt syd ner mot Ljungbyån. Utgrävningen leddes först av Mats Blohmé men slutfördes av Hella Schulze. Syftet som formulerades för utgrävningen var att undersöka omfattningen av eventuella fornyfynd på platsen och behovet av fortsatta arkeologiska undersökningar. Speciell uppmärksamhet skulle ägnas lämningar från den tid då Hossmo ansågs ha varit en regional centralplats d.v.s. sen vikingatid och tidig medeltid. Läns museet föreslog först en utgrävning på 10 dagar men efter 7 dagar insåg man att mer tid behövdes eftersom de påträffade lämningarna bedömdes ha stort vetenskapligt värde. Utgrävningstiden förlängdes därför

med hjälp av medel från Riksantikvarieämbetet. Inom ytan framkom bl.a. en härd och en anläggning som tolkas som resterna efter en blästerugn. Det mest överraskande var dock ett dike som var ca 2,0 m brett och 0,3-0,5 m djupt vilket tolkades som en vallgrav. Fynden utgjordes av en ganska riklig mängd djurben, slaggbitar, järnföremål bl.a. en armborstpil och en piksporre. Keramiken som hittades var äldre svartgods (Kugeltopf-keramik) och äldre rödgods som kan dateras till medeltidens första hälft. Fyndmaterialet kan dateras till medeltid eller senare och inget vikingatida material påträffades. Sammanställningen av denna rapport skedde 5 år efter avslutat fältarbete, vilket har medfört vissa brister då dokumentationsmaterialet inte är fullständigt och därmed svårtolkat.

Undersökningens förutsättningar

Fig 1. Utgrävningsbild. Foto: Mats Blohmé.

Hossmo kyrkby ligger vid Ljungbyån i Kalmar kommun. Med anledning av planer att utvidga kyrkogården ner mot ån genomfördes en arkeologisk undersökning av Hossmo 5:1. Området omfattar 4 500 kvadratmeter mellan ån och den gamla kyrkogården (se karta; bilaga 1). En utförlig kulturhistorisk förstudie över Hossmo gjordes 2007 av Lotta Lamke och Kenneth Alexandersson *Mellan Hossmo kyrkby och säteri*.

Redan vid undersökningens början kunde det konstateras att lämningarna var mer omfattande än vad som förutsetts. Riksantikvarieämbetet gick därför in med medel för den förlängda utgrävningstid som behövdes. Efter beslutet om en förlängd grävning utarbetades också en ny plan och målsättning: De delar av diket (en förmodad vallgrav) som ännu inte tagits fram skulle maskinavbanas och ytterligare profiler skulle grävas med syfte att ge en fullständig bild av dess konstruktion. Särskilt intressant bedömdes diket västra del vara, där det skulle fastställas om det vek av norrut. I så fall skulle hela kyrkogården, vilken också är platsen för en förmodad stormannagård ha kunnat vara omgärdad av diket. Påträffandet av eventuella byggnadsrester av profan karaktär eller medeltida gravar ansågs också möjligt och en 4,0 m lång remsa mellan den första undersökningssytan och kyrkogårdsmuren kom därmed också att avbanas och undersökas.

Inför de första planerna att utvidga Hossmo kyrkogård genomfördes en arkeologisk utredning åren 1993-94. Första steget var en besiktning av ytan då man påträffade 1 borrhål av flinta (svallad), 1 avslagsskrapa, 4 slagna flintor (svallade), 1 flintsplitter (eldpåverkat), 1 porfyraavslag och 6 slaggstycken. Detta anmäldes till Riksantikvarieämbetet som gav platsen fornlämningsnummer 157 i Hossmo socken. Vid schaktning i november 1993 grävdes fem

schakt för vattenledningsrör. Då noterades att den ursprungliga markytan sluttade betydligt kraftigare mot Ljungbyån än vad dagens markyta gör. I december samma år genomfördes en metalldetektorundersökning. Hela ytan som planerades för den nya delen av kyrkogården avsöktes med detektor, vilket resulterade i att 25 föremål tillvaratogs. Få föremål var från förhistorisk tid förutom några små klippta bronsbleck, som liknar de bronsbleck som ofta påträffas vid järnåldersboplatser på Öland. Fyra flintor hittades även vilka bedömdes vara från stenålder/bronsålder (Blohmé & Persson 2007).

En provgrävning genomfördes i november 1994, då fem provschakt ca 22 - 43 m långa grävdes. Av de anläggningar som framkom, bedömdes en vara av arkeologiskt intresse, en rund nedgrävning med en fyllning av kol- och sotblandad lera samt rikligt med bränd lera. Ett ¹⁴C-prov från anläggningen daterade denna till sen vikingatid. Anläggningen undersöktes i detta skede inte närmare, men tolkades då som en möjlig kokgrop. Den senare undersökningen visade att det troligen rör sig om resterna efter en ugnskonstruktion, möjligen en blästerugn. (Blohmé & Persson 2007).

Syfte

Det syfte som sattes upp inför undersökningarna 2003 var att ytterligare klargöra förekomsten av dolda fornlämningar inom ytan, särskilt sådana som kunde vara av centralplatsindikerande karaktär. Speciellt intresse skulle därför riktas mot lämningar från den tid då Hossmo framträder som en regional centralplats. Förhoppningen var att undersökningen skulle utröna hur stort behovet var av fortsatta arkeologiska undersökningar.

Topografi & fornlämningsmiljö

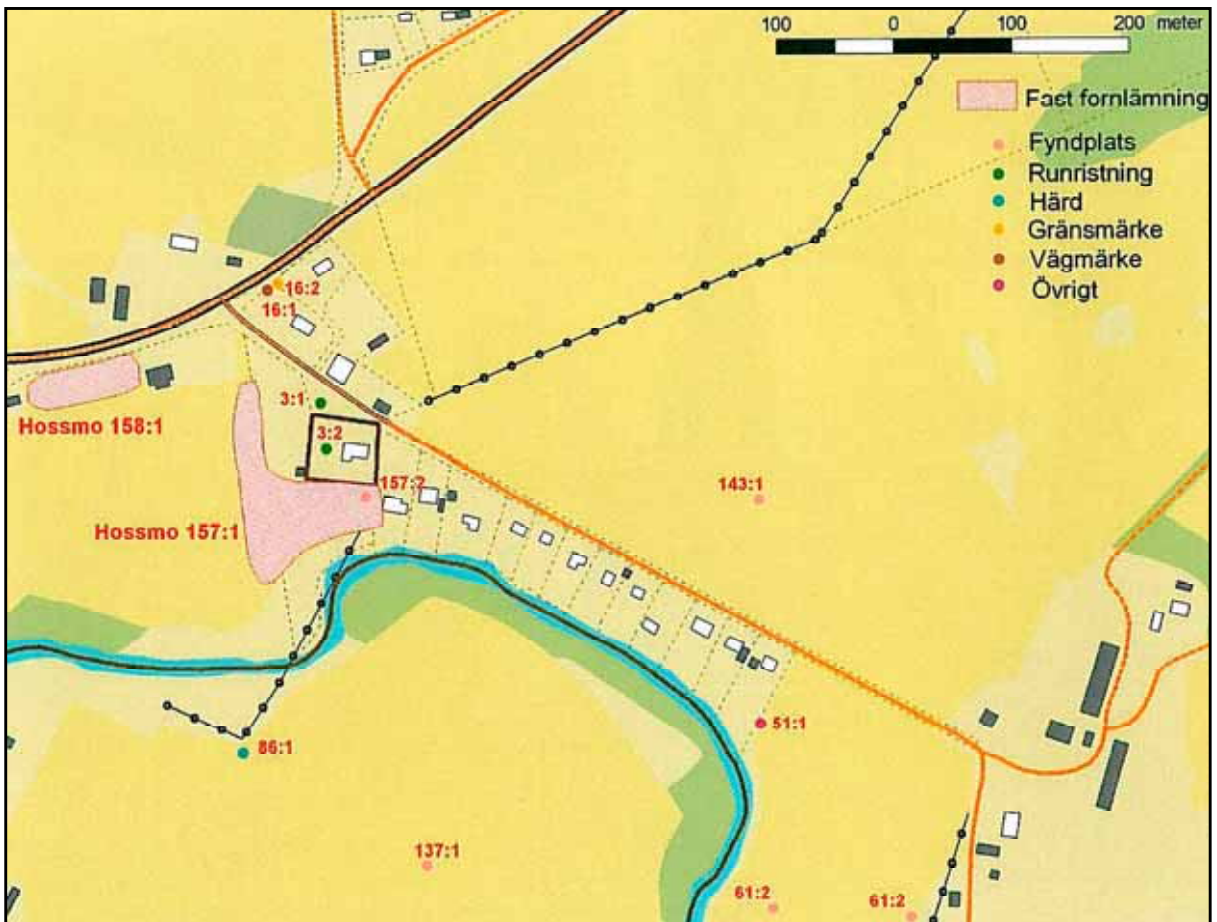
Hossmo kyrka ligger i Möre vilket i sin tur består av två härader; Södra och Norra Möre. Namnet kommer från att det i området fanns många våtmarksområden innan människan började att dika ut landskapet och de s.k. *mörarna* försvann. För 13 000 år sedan då mörarna började bildas låg området under vatten eftersom inlandsisen höll på att smälta. Detta ledde till att landskapet är mjukt avrundat eller utjämnat p.g.a. svallning. I östra Möre finns slättlandet och i väster finns skogsbygderna med sjöar, kärr och våtmarker. I övergången finns båda landskapstyperna (Gustafsson, M m fl. 2000:13). Hossmo socken ligger i anslutning till Ljungbyåns mynning i Kalmarsund på den bördiga Möreslätts östra del. Det aktuella undersökningsområdet ligger på en sluttande åker mellan kyrkogården och Ljungbyån. Platsen stiger sällan över 5 m ö h (Blohmé & Persson 2007).

I området finns flera olika fornlämningsstyper registrerade. De första kända utgörs av gravar, med ett 30-tal anläggningar fördelade på 13 lokaler. År 1980-1987 utfördes en lösfyndsinventering och efter det uppgick de registrerade fornlämningarna till 150 stycken, varav de flesta är boplatser från sten- och bronsålder (Blohmé & Persson 2007).

Under järnåldern har centralbygden i Möre varit de centrala delarna av området Hossmo-Ljungby-Dörby. Runt dessa centralorter hittas platsnamn av centralplatsindikerande karaktär. I norra delen av Hossmo ligger Rinkaby

vars namn är förhistoriskt, troligen från yngre järnålder. Namnet tyder på att här hållits en krigarhird vars namn kommer från det fornsvenska ordet *rinkar*. I Dörby socken finns de intressanta namnen Smedby, Tingby och Bo. Väster om Hossmo ligger Gottorp och Lunden som kan vara tidiga kultplatser (centralplatskomplexet tas upp i fördjupningsdelen kap 5, se även kartan på fördjupningsdelens första sida). Utifrån detta mönster finns det skäl att tro att det i Hossmo legat en vikingatida storgård (Brink 2001:520 ff). Hossmo är ett gammalt namn som troligen har sin bakgrund i att en kungsgård legat på platsen, ett s.k. *husa* som är ett föregångsord till Husaby. När själva Husaby organiserades blev delen Husamo över och det var troligen på denna plats man sedan förlade kyrkan. Att kyrkor har uppförts en bit bort från bebyggelsen i närheten av en å har skett även på andra ställen i södra Kalmar län, t.ex. Arby och Halltorp (Vikstrand 1993:51) (namnet Hossmo diskuteras mer ingående i fördjupningsdelen kap 6.3).

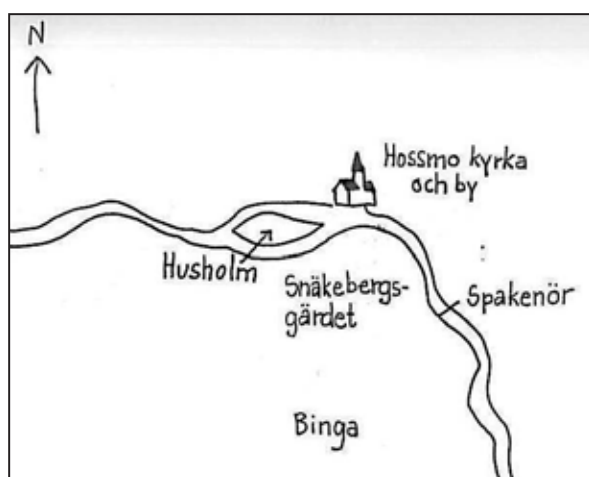
På andra sidan om ån vid Hossmo kyrka ligger Binga, där flera fynd från yngre järnålder hittats. I höjd med Hossmo säteri finns en farledspärr, Spakenör, som hindrade fientliga skepp att segla uppströms. En bit uppströms finns Snäckebergsgärdet eller Snäckebergsåker. Ordet snäcka kommer av de krigsskepp som användes under järnåldern, vilket kan antyda att platsen vid denna tid varit en uppläggningsplats för krigsskepp. Vid undersökningar av

Karta efter Lamke & Alexandersson 2007, s 6.

3:1	Runristning, lockfragment.
3:2	Två gravstenar till eskilstunakista.
16:1	Vägmarke.
16:2	Gränsmärke.
51:1	Uppgifter om en källa dock ej fastställd.
61:2	Ungefärlig fyndplats för trindyxor och flintavslag.
61:2	Ungefärlig fyndplats för trindyxor och flintavslag.
86:1	Härd.
137:1	Fyndplats för skafthälsyx, avslagen flinta svallad, 2 obrända ben samt kol.
143:1	Fyndplats för en trindyxa.
157:1	Boplats, 1 borrh av flinta, avslag av flinta, 4 slagna flintor, 1 porfyraavslag.
157:2	Slagg.
158:1	Boplats, 6 slagna flintor, 5 svallade, 3 eldpåverkade samt 1 kvartsavslag.

Fyndspridning enligt Riksantikvarieämbetets fornminnesregister, Hossmo socken.

Fritt efter karta från Marja Erikson 1997 s 9. Spakenör och Snäkebergsgården tillritade.

fornlämning nr 134 på fastigheten Binga 6:2 fann man en gravplats, samt rester av en vendeltida hantverksplats och marknadsplats från ca 700 e.Kr. I området fanns spår av järnframställning på båda sidor om ån och där hittades även båtnitar och lås vilket indikerar att båtar kan ha repareras på platsen. Här finns även ett sel i ån, vilket säkerligen utgjorde en bra angöringsplats. Gravarna i området var dock yngre och daterades till vikingatid, ca 800-1000 e.Kr, vilket tyder på att boplatsen troligtvis har flyttats, förmodligen närmare platsen för Hossmo kyrka. Vid åns mynning i Binga hittades år 1855 en silverskatt från 1000-talets andra hälft, vilken innehöll mynt med engelskt, danskt och tyskt ursprung (Petersson 2002). En bit uppströms från Hossmo kyrka ligger Husholm placerad mitt i Ljungbyån. Husholm omnämns som tidigast år 1539 "Husholm". Hus betyder ofta befäst stenhus vilket gör att namnet tillsammans med platsens läge antyder att det under

medeltid kan ha legat en storgård här (Erikson 1997). Få forskare diskuterar Husholm i samband med Hossmo som centralplats. Därför diskuteras detta inte vidare i fördjupningsdelen men det betyder inte att platsen varit oviktig.

Hossmo stenkyrka började byggas under tidigt 1100-tal. Runt 1180 tillkom tornet och på 1240-talet byggdes kyrkan till med en övervåning. Delar av runristade gravkistor (s.k. eskilstunakistor) har hittats i Hossmo kyrka, vilket visar att platsen fungerat som en kyrk- och gravplats redan under det sena 1000-talet. Gravkistor som dessa finns bl.a. på Öland, i Köpingsvik och Hulterstad. De är dock vanligast i Östergötland (Anglert 2001:497f). På Hossmo kyrkogård har också ett kammarstycke till en medeltida bakladdningskanon hittats samt en medeltida pilspets av järn. Troligen härrör dessa från den tid då kyrkan även fungerade som fästning (Hofrén 1939:155).

Undersökningens genomförande & resultat

Metod

Eftersom det inledningsvis hittades så få fynd vid den arkeologiska utredningen 1993-94 hade platsen kanske lämnats utan vidare undersökningar om det inte hade varit för att Hossmo länge har ingått i diskussionerna om centralplatsernas utveckling under järnålder och medeltid. Det ansågs därför viktigt att ta vara på eventuella spår av vikingatida och medeltida bebyggelse som kunde finnas inom exploateringsytan. När fältarbetet pågått några dagar stod det klart att ytan borde utvidgas ytterligare, vilket också gjordes. Slutundersökningen leddes först av Mats Blohmé men slutfördes av Hella Schulze.

Initialt kom totalt 10-20 % av exploateringsytan att avbanas, vilken sedan mättes in med totalstation (se schaktplan; bilaga 2). Den 3 juni tog Hella Schulze över utgrävningen och i samma stund beslutades om utvidgning och ytterligare avbaning gjordes med hjälp av grävmaskin av ytan mellan den tidigare upptagna delen och kyrkogårdsmuren. Man gick dock inte helt intill muren, eftersom det bedömdes att det fanns risk för den att den skulle rasa. Vid den sista utvidgningen användes ingen totalstation, men området mättes in manuellt med stor noggrannhet och anläggningar, lager, diken och fynd markerades på en planritning skala 1:50. Detta har dock medfört att den gräns för den nyupptagna ytan som markerats på ritningarna inte riktigt stämmer överens med den med totalstation tidigare inmätta schaktkanten. En digitalisering av ritningarna på den ursprungliga inmättningsplanen har dock gjorts i samband

Fig. 2. Bild på kyrkan och undersökningsytan från syd. Foto: Hella Schulze, 2003.

med detta rapportarbete.

De anläggningar och lager som framkomrensades fram, undersöktes och dokumenterades i plan och profil på ritning och foto. 18 provschakt upptogs genom diket/vallgraven. Dock ritades inte alla i profil och alla mättes inte in heller. I bilaga 3 finns därför endast 13 stycken profilritningar dokumenterade i skala 1:20. Samma sak gäller bilaga 2 b där endast 16 schakt är utritade.

Makrofossilprov togs på valda platser i diket, liksom kolprov för datering av både dike och anläggningar. En osteologisk analys planerades också, men några analyser har ännu ej gjorts.

Avsökning med metalldetektor utfördes över hela ytan och ett 15-tal föremål hittades på 0,02-0,10 m djup. Bland dessa finns en hästskosöm och en blykula. En fyndlista gjordes för metalldetektorfynd (MD) och en för övriga fynd (M), vilka nu har sammanförts i en för fynden avsedd databas under numret KLM 44061.

Resultat

Inom ytan framkom ett fåtal spridda anläggningar nedgrävda i undergrunden av sand och lera, varav ett par härdar och resterna av en ugn, möjligen en blästerugn, samt ett par nedgrävningar av okänd funktion. Det mest oväntade var dock ett stort dike, beläget ca 5 m från den södra kyrkogårdsmuren och löpande i stort sett parallellt med muren.

Anläggningar

Sammanlagt påträffades 6 anläggningar som låg spridda inom exploateringsytan. Några anläggningsbeskrivningar utöver ritningar (se bilaga 4) finns ej i dokumentationsmaterialet. Anläggningarna listas nedan.

Anl. nr.	Typ
1	Nedgrävning
2	Utgår
3	Grop
4	Härdbotten
5	Ugn
6	Härdgrop?
7	Härd

Förutom ugnsresten (A5) som delundersöktes och daterades 1993, har inga ¹⁴C-prover analyserats och några slutsatser om anläggningarnas förhållande i tid till diket/vallgraven låter sig därför ej göras. En av härdarna (A7) hade dock skurits av diket och kan möjligen föras till den äldre förhistoriska kontexten från sten- och/eller bronsålder, men den kan lika gärna representera aktiviteter under järnålder som föregått anläggandet av diket.

I en tidigare grävd grop för geoteknisk undersökning hittades en hästkäke och ytterligare några skelettdelar som möjligen kan vara människoben. Någon osteologisk analys är dock ej utförd. Sannolikt har benen följt med fyllningsmaterialet ner när geogropen fyllts igen. Skelettdelarna kan därför ej dateras kontextuellt.

Kulturlager vid kyrkogårdsmuren

I den nordöstra delen av den utvidgade ytan mot kyrkogårdsmuren framkom ett kulturlager

(se plan; bilaga 2). Detta syntes vid framrensning som ett 0,01-0,02 m tjockt lager av mörkfärgad sandblandad humus. Hela skiktet var fyndförande. Någon klar gräns mellan detta och det ovanliggande lagret av påförda massor från kyrkogården i slänten mot muren, gick ej att se. Detta beror säkerligen på viss sammanblandning då området påverkats av anläggandet av kyrkogården samt jordbruket i området, liksom den mängd trädrötter som fanns här. Mot botten var dock kulturlagret mer distinkt i både färg och fyllning. Då endast en ca 1,5 x 7,0 m stor yta av lagret fanns bevarad inom den yta som schaktades fram är det svårt att säga om lagret representerar ett golvlager i en byggnad eller ett utkastlager. I väst var lagret betydligt sotigare och hade även inslag av kol och 0,05-0,15 m stora skärvstenar. I syd var lagret skuret av ett kabelschakt, men det fanns heller inte bevarat på andra sidan om detta. En mängd fynd framkom i lagret, bl.a. ben, tegel, keramik, glas, järnföremål och flinta, vilka kan

Fig. 3. Ungsrest (A5).

föras till medeltid eller senare. Även i schaktets västra del, mittför bårhuset och nära muren, framkom en ca 2,0 x 2,0 m stor kulturlagerrest, dock ej lika fyndförande som den i öst. Med hjälp av grävmaskinen grävdes ett smalt schakt ända in mot muren för att klargöra dess grundläggningskonstruktion. Två stora stenar påträffades som utgör murens sula.

Diket/Vallgraven

Diket var ca 2 m brett med ett djup på ca 0,3-0,5 m. Den östra delen av diket är grävd i sand och har klara avgränsningar medan den västra delen är grävd i lera med mer diffusa gränser mellan fyllningslagren. Diket har stått öppet under en längre tid, vilket kunde ses i bottenlagret på ett flertal ställen i provschakten, med ett varvigt svämlager av sand med inslag av torvaktig humus. Detta överlagrades i sin tur av ett 0,1-0,5 m tjockt erosionslager som under tid fyllt igen diket kanter. Möjligen har man bitvis grävt ur detta lager för att åter öppna upp diket (se t.ex. schakt 8). Diket har slutli-

gen fyllts igen med humusblandad sand, var en del både medeltida och sentida fynd påträffades (se fyndlista; bilaga 5). Denna fyllning har troligen gjorts medvetet inom ett kortare tidsintervall, då fyllningen var relativt homogen och bitvis även innehöll en mängd stenar. Diket följde kyrkogården i öst-västlig riktning och i den västra änden vek diket även av åt norr. Dess läge bidrar till tolkningen att det skulle röra sig om en vallgrav som ursprungligen omgärdat den tidiga kyrkan eller möjligen en profan bebyggelse av centralplatskaraktär. Tyvärr har man ej angett i vilket lager i diket som respektive fynd påträffats, vilket naturligtvis hade varit intressant i sammanhanget. Då inga ¹⁴C-prover har analyserats kan de olika fyllnadsskikten inte närmare dateras, men eftersom inga föremål som med säkerhet kan dateras till vikingatid påträffades i diket bottenfyllningar bör diket tillkomst kunna föras till tidig medeltid.

Två breda diken (se schakt 17-18; bilaga 3) troligen från 1800-talet framkom också, liksom

Fig. 4. Profil av diket/vallgraven vid schaktkanten i öst (schakt 9; bilaga 3). Foto: Hella Schulze, 2003.

ett par diagonalt gående täckdiken, ett kabelschakt samt ett mörkare område som troligen är ett naturligt avsatt svämlager (se schaktplan; bilaga 2).

Fynden

Fynden från vallgraven består av rikligt med djurben, ett fåtal slaggbitar, två keramikskärivor och järnföremål. Keramiken kan typbestämmas som äldre svartgods, s.k. Kugeltopfkeramik samt äldre rödgods och kan dateras till perioden 1050-1350 e.Kr.

Bland de ca 50 järnföremålen som insamlades vid undersökningen finns många fragment som idag är oidentifierbara, samt en mängd spikar och nitar, hästskosöm, en puns, en del av

ett betsel, ett korsformigt beslag, en armborstpilspets och en piksporre som hittades i vallgravens östra del. Sporren är troligen från tidig medeltid. Även en liten bronssmälta hittades i vallgraven. Övriga fynd som är intressanta är omfattningen av järnslag som verkar vara koncentrerad till de östra delarna av undersökningsytan. Även bitar av tegel och kalkbruk av äldre typ hittades, vilka säkerligen kan kopplas till kyrkobyggnadens olika byggnadsfaser. Fynden kan dateras från tidig medeltid och framåt. Inget vikingatida material har hittats. Fynden har troligtvis hamnat i vallgraven när den igenfylts. Föremålen visar på aktiviteter och händelser som har ägt rum i området innan vallgraven har igenfylts.

Fig. 5. Piksporre från tidig medeltid (F137). Foto: Ulrika Wennerström, 2008.

Fig. 7. Verktyg av järn, troligen en puns (F117). Foto: Ulrika Wennerström, 2008.

Fig. 6. Beslag (F130). Foto: Ulrika Wennerström, 2008.

Fig. 8. Betseld av järn (F125). Foto: Ulrika Wennerström, 2008.

Slutkommentar

Resultatet från undersökningarna stödjer tanken om att Hossmo kyrka ursprungligen varit en gårdskyrka. Svämlagren som finns visar att vallgraven varit vattenfylld under en längre period. Vallgraven har troligen varit ett sätt att inhägna storgården och har haft en mer symbolisk än praktisk funktion (frågan tas upp i

fördjupningsdelen kap 6.5). En fördjupad diskussion om Hossmo som plats och storgård under tidig medeltid följer i rapportens andra del. Den delen försöker också analysera Hossmos utveckling från yngre järnålder in i den tidiga medeltiden samt jämföra kyrkan med andra kyrkor av samma dignitet.

Referenser

- Alexandersson, A & Lamke, L. 2007. *Mellan Hossmo kyrkby och säteri*. Kulturhistorisk rapport. Kalmar läns museum. Kalmar.
- Anglert, M. 2001. Landskap, bebyggelse och makt under yngre järnålder och medeltid. I: Magnusson, G. *Möre historien om ett Småland*. Kalmar.
- Blohmé, M & Persson, C. 1994. *Hossmo kyrkogård*. Arkeologisk utredning Nationella rapportprojektet 2007. UV Kalmar.
- Brink S. 2001. En bosättningshistorisk analys av centrala Möre. I: Magnusson, G. *Möre historien om ett Småland*.
- Gustafsson, M, Hallgren, A-L, Having, E, Olsson, R, Stark, K, Sundström, J. 2000. *Binga och Hossmo. Hantverk och gravar från yngre järnålder. Hossmo socken, Småland*. Arkeologisk rapport. UV Kalmar.
- Hofrén, M. 1939. Berättelse över Kalmar läns fornminnesförenings verksamhet under 1938. I: Hofrén, M. *Kalmar läns fornminnesförening meddelanden 1939*. Kalmar.
- Pettersson, M. 2002. *Kulturhistorisk förstudie för golfbana Binga, Kalmar kommun*. UV Kalmar. Kulturhistorisk förstudie.
- Vikstrand, P. 1993. Kristnandet och sockenbildningen i Möre belysta av ortnamnen. I: Williams, H. *Möres kristnande*. Uppsala.

Otryckta källor

- Erikson, M. 1997. *Landskapshistorisk studie för delar av E 22*. Kalmar läns museum.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 433-11591-02

Kalmar läns museums dnr: 33-988-02

Uppdragsgivare: Dörby-Hossmo församling

Box 8084, 390 08 Kalmar

Landskap: Småland

Kommun: Kalmar

Socken: Hossmo

Fastighet: Hossmo 5:1

Fornlämningsnr: -

Ek. karta: Hossmo 4G 5f

X koordinat: 6278 9

Y koordinat: 1525 72

M ö h: 1,7-2 möh

Fältarbetstid: 22 april-6 juni 2003

Antal arbetsdagar:

Maskintid:

Personal: Mats Blohmé, Lotten Haglund, Sofia Nilsson och Mats Guhlin (första etappen). Hella Schulze och Veronica Palm (andra etappen).

Sv/vit neg. nr: E 74740

Fotomaterial: Svart-vita negativ finns arkiverade på KLM under respektive nummer.

Fynd nr: Hossmo: KLM 44061 1-181

Fynd: Fynden förvaras, i väntan på fyndfördelning, i Kalmar läns museums magasin under sitt KLM-nummer. Fynden finns registrerade dels i databas och dels i manuellt lappkortsystem efter socken.

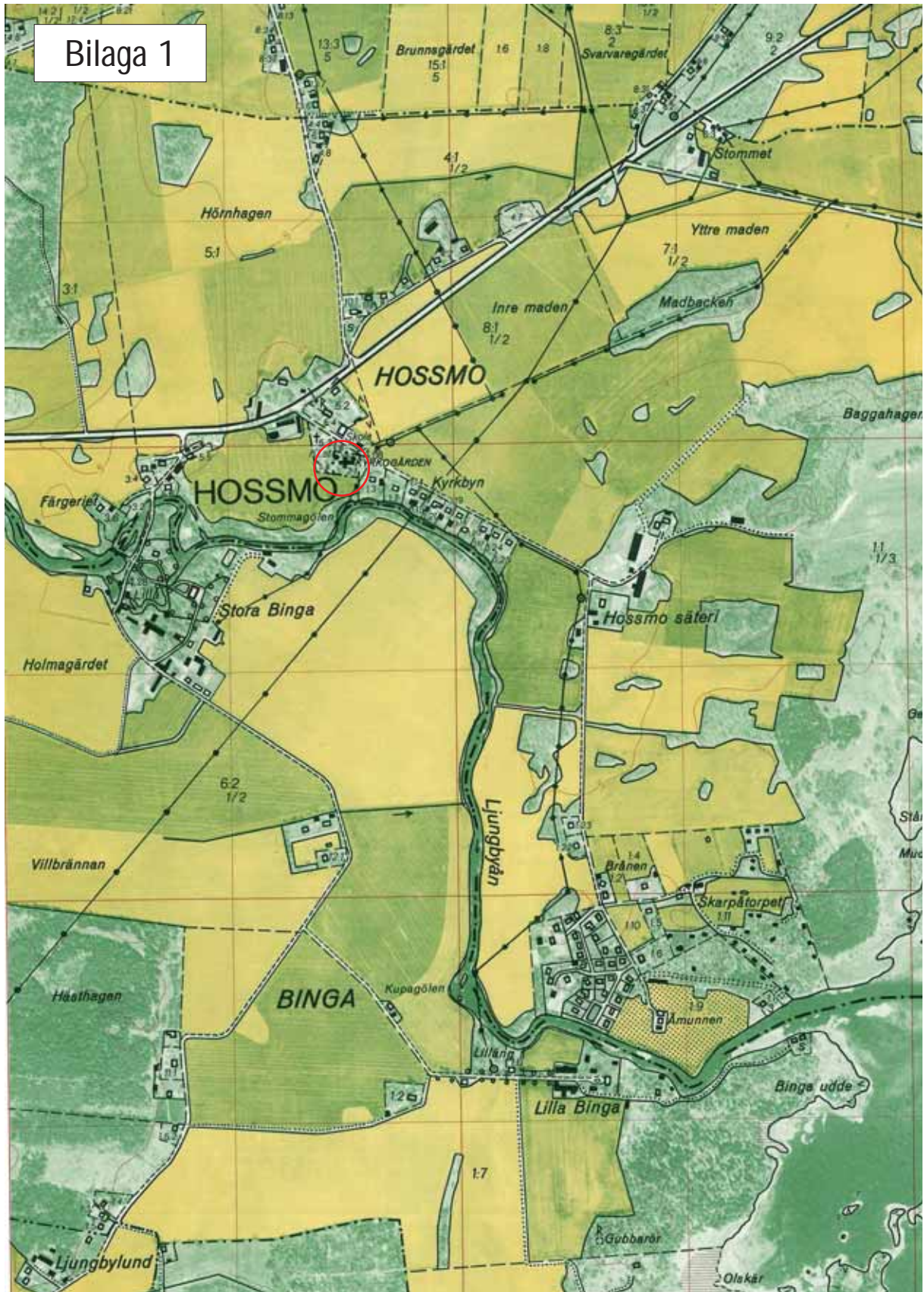
Prover: Ej analyserade ¹⁴C-prover förvaras i KLM:s magasin.

Ritningar: Alla fältritningar förvaras på KLM. Inmätning:

Schakt, anläggningar, meterrutor, kulturlager, diken och andra störningar är inmätta med Geodimeter. Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem RT 90 2,5 gon V.

Bilagor

Bilaga 1. Karta över Hossmo	25
Bilaga 2. Schaktplan	27
Bilaga 3. Profilritningar; diket	35
Bilaga 4. Ritningar, anläggningar	39
Bilaga 5. Fyndlista	41

Uttag ur Ekonomiska kartan över Hossmo, skala 1:10 000. Hossmo kyrka och utgrävningsområdet markeras med en röd ring.

Översiktsplan

Skala 1:1000

Renritning av U Wennerström & V Palm 2008

Hossmo kyrkogård, Hossmo sn, Sm.

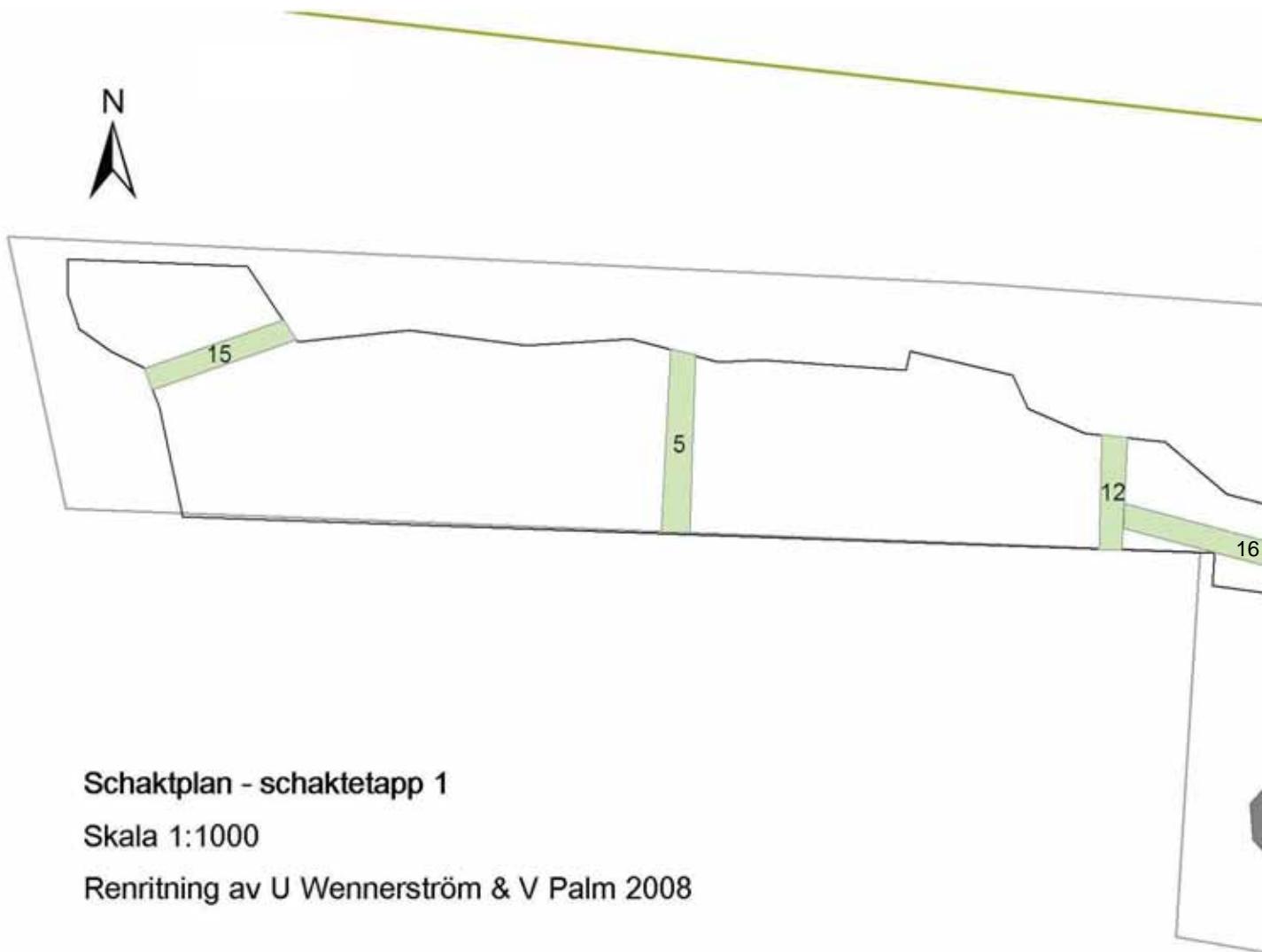
Lst dnr: 433-11591-02

KLM dnr: 33-988-02

Teckenförklaring

- Kyrka
- Kyrkogårdsmur
- Anläggning
- Provschakt i diket
- Dike
- Schakt_etapp 1

Schaktplan - schaktetapp 1

Skala 1:1000

Renritning av U Wennerström & V Palm 2008

Hossmo kyrkogård, Hossmo sn, Sm.

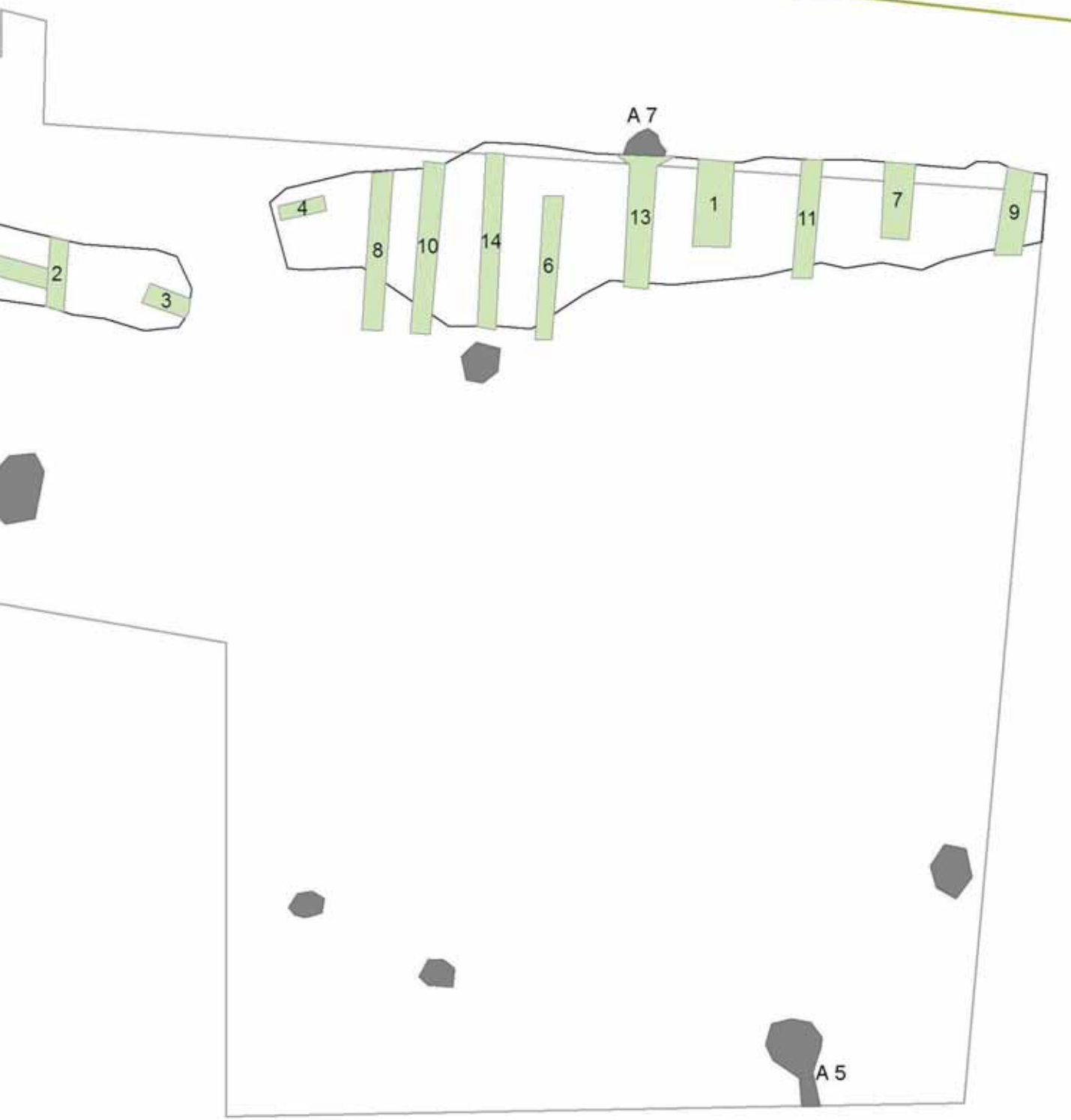
Lst dnr: 433-11591-02

KLM dnr: 33-988-02

Teckenförklaring

- Kyrkogårdsmur
- Anläggning
- Provschakt i diket
- Dike
- Schakt_etapp 1

Kyrkogårdsmuren

Släntning mot muren
(ej avschaktad yta)

Schaktplan över schaktetapp 2 - västra delen

Skala 1:100

Renritning av U Wennerström & V Palm 2008

Hossmo kyrkogård, Hossmo sn, Sm.

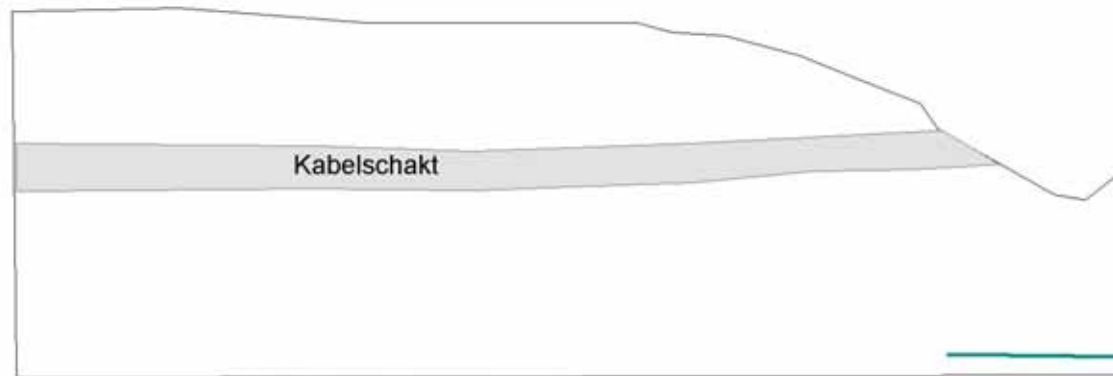
Lst dnr: 433-11591-02

KLM dnr: 33-988-02

Kyrkogårdsmuren

Släntning mot muren
(ej avschaktad yta)

Schaktplan över schaktetapp 2 - östra delen

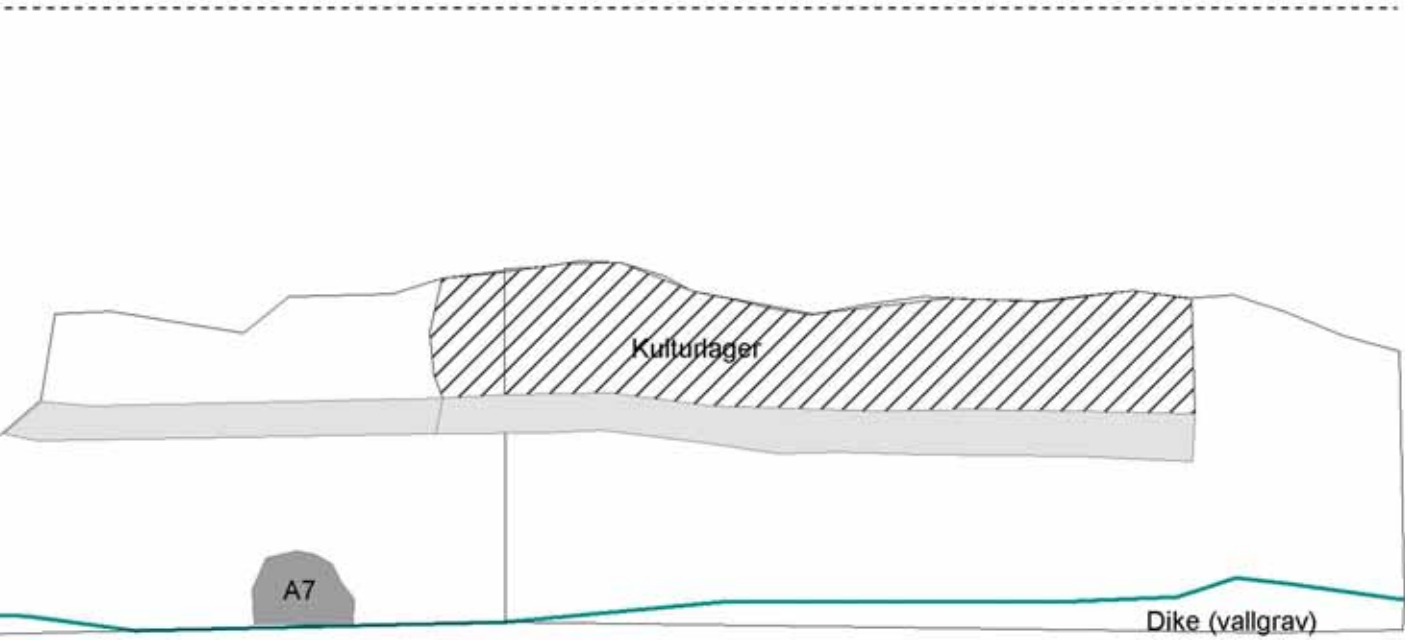
Skala 1:100

Renritning av U Wennerström & V Palm 2008

Hossmo kyrkogård, Hossmo sn, Sm.

Lst dnr: 433-11591-02

KLM dnr: 33-988-02

Profilritningar diket/vallgraven

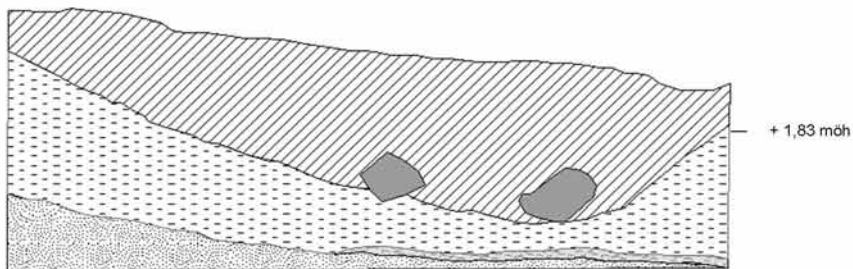
Skala 1:20

Renritning av U Wennerström & V Palm 2008

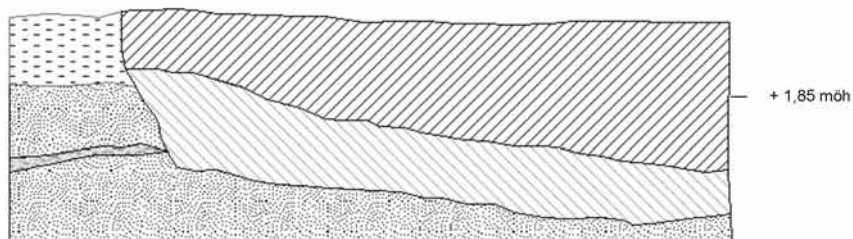
Hossmo kyrkogård, Hossmo sn, Sm.

Lst dnr: 433-11591-02

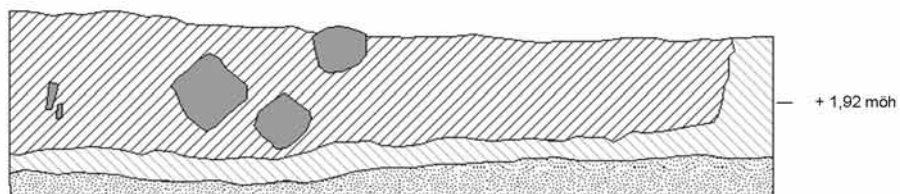
KLM dnr: 33-988-02

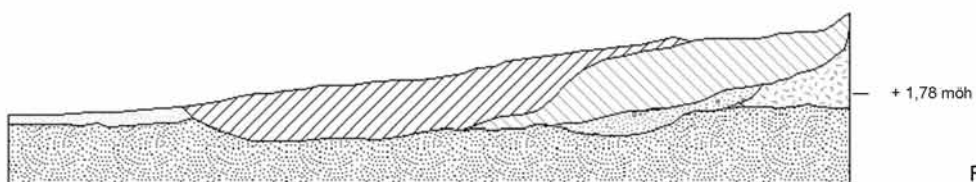
Schakt 2. Fr V.
Ritad av MG, SN, LH, MB

Schakt 3. Fr N.
Ritad av MG, SN, LH, MB

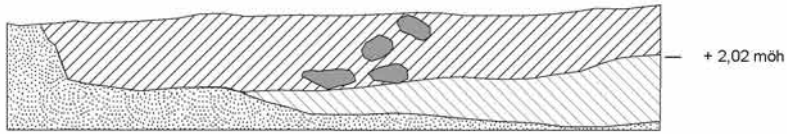

Schakt 4. Fr N.
Ritad av MG, SN, LH, MB

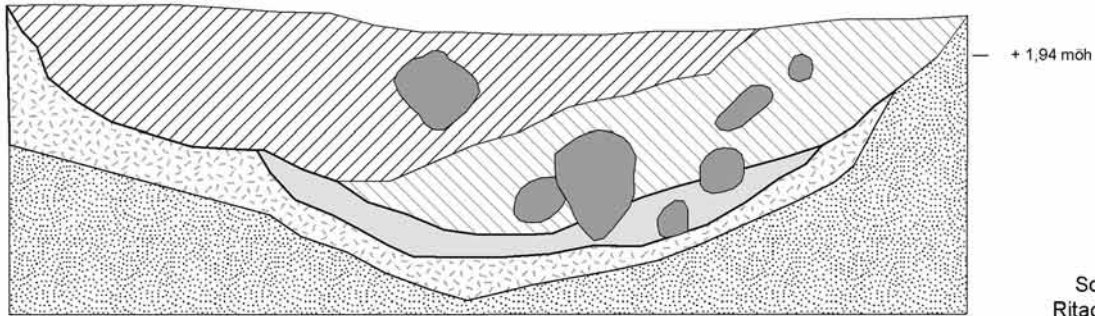

Schakt 6. Fr Ö.
Ritad av MG, SN, LH, MB

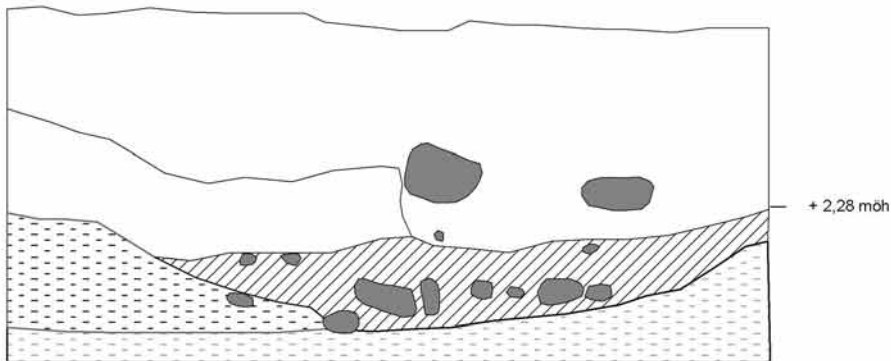
Sten.	Svårlager. Organiskt, torvt.
Fyllnadslager. Humös sand. Kolsplitter.	Sand.
Fyllnads-/erosionslager. Humös lerblandad sand och silt.	Silt.
Sand och grus. Kolsplitter.	Humös sand.
Bottenlager. Varvig humös sand.	Lera.
Lerblandad sand.	Matjord.

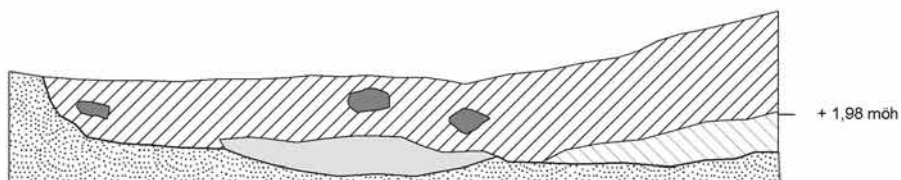
Schakt 7. Fr Ö.
Ritad av MG, SN,

Schakt 8. Fr Ö.
Ritad av MG, SN,

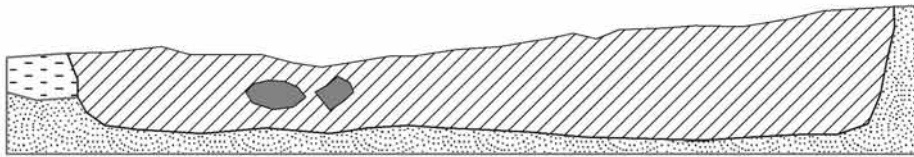

Schakt 9. Fr V.
Ritad av HS

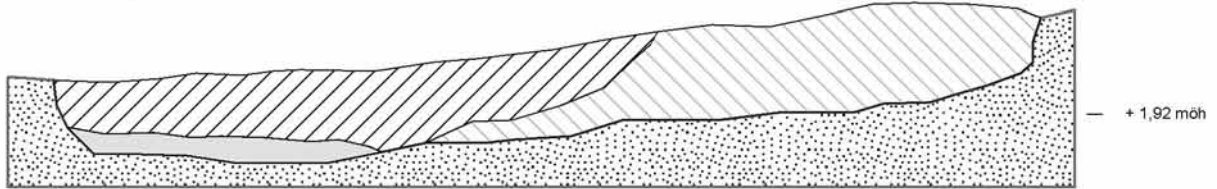
Schakt 11. Fr Ö.
Ritad av MG, SN,

Sten.	Svåmlager. Organiskt, torvigt.
Fyllnadslager. Humös sand. Kolsplitter.	Sand.
Fyllnads-/erosionslager.
Humös lerblandad sand och silt.	Silt.
Sand och grus. Kolsplitter.	Humös sand.
Bottenlager. Varvig humös sand.	Lera.
Lerblandad sand.	Matjord.

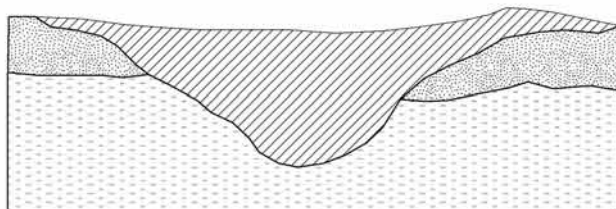
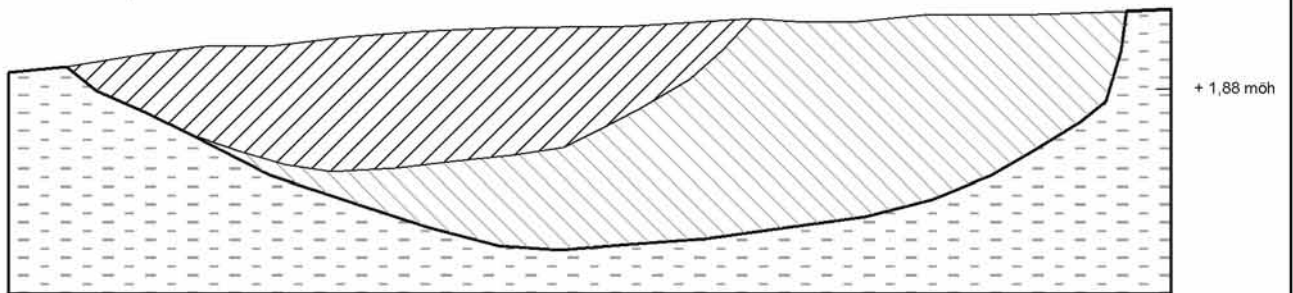

Schakt 13. Fr Ö.
Ritad av MG, SN

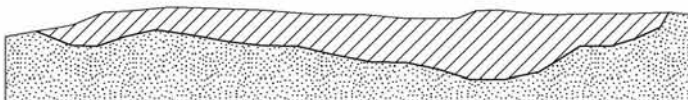
Schakt 14. Fr Ö.
Ritad av MG, SN

Schakt 15. Fr SÖ.
Ritad av MG, SN

Schakt 17. Fr SÖ.
Ritad av VP

Schakt 18. Fr SÖ.
Ritad av VP

Sten.	Svåmlager. Organiskt, torvigt.
Fyllnadslager. Humös sand. Kolsplitter.	Sand.
Fyllnads-/erosionslager.
Humös lerblandad sand och silt.	Silt.
Sand och grus. Kolsplitter.	Humös sand.
Bottenlager. Varvig humös sand.	Lera.
Lerblandad sand.	Matjord.

Ritningar över anläggningar

Skala 1:20

Renritning av U Wennerström & V Palm 2008

Hossmo kyrkogård, Hossmo sn, Sm.

Lst dnr: 433-11591-02

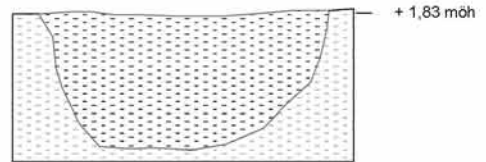
KLM dnr: 33-988-02

A1. Fr N.
Ritad av LH, SN

- Humusblandad lera
- Lera med inslag av järnutfällningar

A3. Fr N.
Ritad av LH, SN

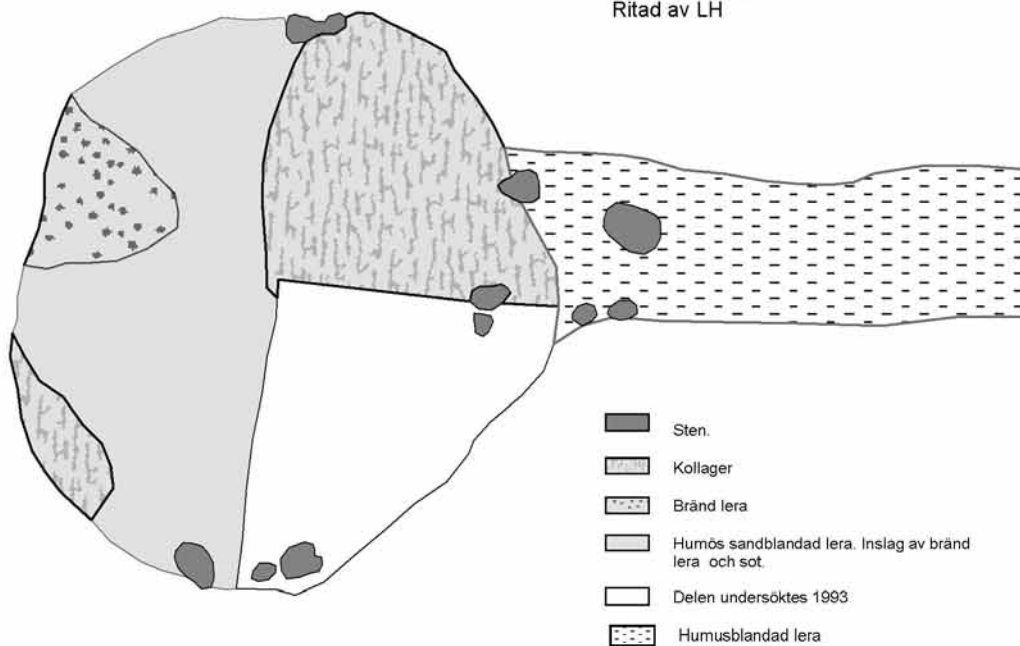
- Humusblandad lera
- Lera

A4. Fr Ö.
Ritad av LH, SN

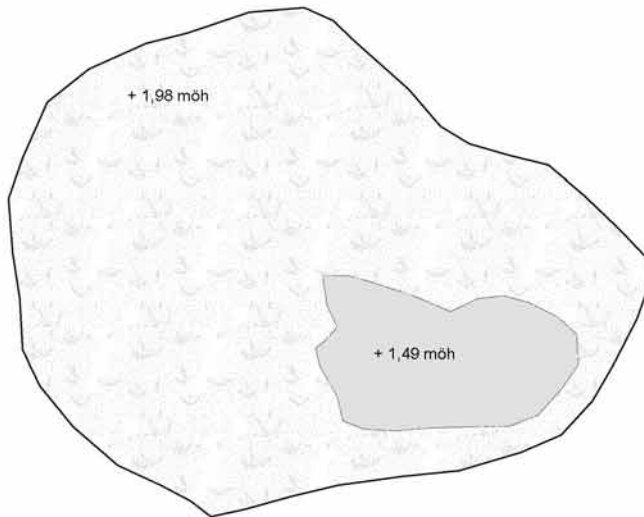

- Humusblandad lera
- Kollager
- Lera

A5. Planritning.
Ritad av LH

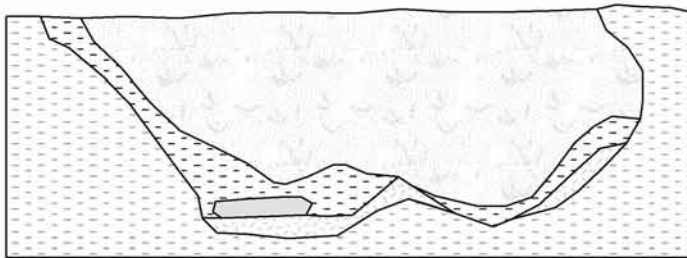

- Sten.
- Kollager
- Bränd lera
- Humös sandblandad lera. Inslag av bränd lera och sot.
- Delen undersöktes 1993
- Humusblandad lera

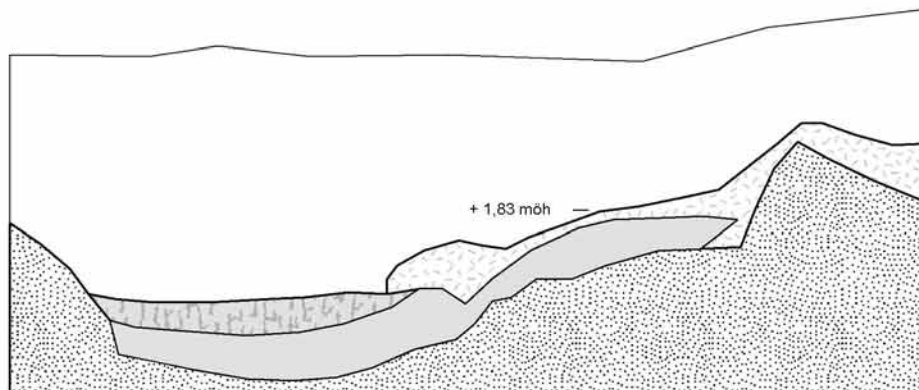

A6. Plan- & profilritning.
Ritad av LH

- Humus- & siltblandad sand
- Kollager
- Sandblandad lera
- Lera
- Humus- & sandblandad lera

A7. Fr S.
Ritad av LH

- Matjord
- Humus
- Askigt sotlager
- Kollager
- Sand.

Fyndlista

<i>Fyndnr</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Material I</i>	<i>Anmärkingar</i>
0	Järnslag	3	Järn	Rensfynd efter maskinschaktning.
1		1	Slagg	Fynd efter maskinschaktning.
2	Spik	1	Järn	Lösfynd vid kyrkogårdsmuren.
3		1	Keramik	Röd hank. Rensfynd vid maskinschaktning. Västra delen diket schakt 18 går i.
4		2	Keramik	Rensfynd vid maskinschaktning.
5		2	Flinta	Flinta och tegel. Rensfynd efter maskinschaktning.
6	Spik	2	Järn	Hästkosöm eller spik i två delar. Rensfynd efter maskinschaktning.
7		3	Tegel	Rensfynd efter maskinschaktning.
8		3	Tegel, glaserat gods	smälta, tegel och glaserat gods. Rensfynd efter maskinschaktning.
9	hästkosöm	1	Järn	Hästkosöm. Rensfynd efter maskinschaktning.
10		1	Keramik	Rödgoods. Rensfynd efter maskinschaktning.
11		1	Glas	Rensfynd efter maskinschaktning.
12		1	Keramik	Glaserat rödgoods. Rensfynd efter maskinschaktning.
13	Spik	1	Järn	Rensfynd efter maskinschaktning.
15	Spik	1	Järn	Spikhuud. Rensfynd efter maskinschaktning.
16		1	Keramik	Glaserat rödgoods. Rensfynd efter maskinschaktning.
17		1	Slagg	Rensfynd efter maskinschaktning.
18	Spik	1	Järn	Spikhuud. Rensfynd efter maskinschaktning.

<i>Fyndnr</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Material I</i>	<i>Anmärkingar</i>
19	Spik	1	Järn	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
20	Järnslag	3	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
21		2	Keramik	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren. Rödgoods.
22	Järnslag	11	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
23	Järnslag	1	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
24		5	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
25		21	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
26		1	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
27		2	Lera	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren. Bränd lera.
28	Järnslag	3	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
29	Järnslag	3	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
30	Järnslag	2	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
31		34	Tegel	
32		8	Ben	
33		2	Lera	Bränd lera.
34	Järnslag	3	Slagg	
35		3	Keramik	
36		4	Järn	
37		1	Keramik	
38	Djurben	11	Ben	Rödgoods eller tegel.

<i>Fyndnr</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Material 1</i>	<i>Anmärkingar</i>
39	Järnslag	6	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
40		4	Glas	Sällfynd i kulturlagrets västra del.
41		3	Glas	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
42	hyska	1	Järn	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
43		3	tegel	Sällfynd i kulturlagrets västra del.
44		1	Järn	Järnten Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
45	Järnslag	2	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
46	Bruk	4		Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
47		7	Tegel	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
48		3	Ben	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
49		2	Lera	Bränd lera. Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
50	Järnslag	11	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
51	Järnslag	12	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
52		5	Ben	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
53		1	Rödgoods	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
54		1	Järn	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren. Järn, länk/del av betsel? Något med samma princip.
55		10	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
56		2	Tegel	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren. Tegel/rödgoods.
57	Järnslag	3	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
58		2	Ben	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.

<i>Fyndnr</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Material I</i>	<i>Anmärknings</i>
59	Järnslag	12	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
60		2	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
61		3	Bruk	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren. Bruk
62		1	Glas	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren. Glas
63		4	Bruk	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren. Bruk
64		6	Ben	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
65	Järnslag	3	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
66		4	Lera	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren. Bränd lera?
67	Järnslag	3	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
68		4	Järn	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
69		1	Tegel	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren. Tegel/rödgods
70		5	Järn	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
71		3	Ben	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
72		2	Slagg	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
73		1	Ben	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
74		5	Järn	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren.
75		1	Bruk	Fynd vid framrensning och grävning av kulturlager i öst längs muren. Bruk
76	Avslag	1	Flinta	Flintavslag grå. Löst vid vallgravens N kant vid sch 13 ca.

<i>Fyndnr</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Material 1</i>	<i>Anmärkning</i>
77		1	Järn	Jämring (remsöja eller betsel?) ytan på vallgraven på 16,1 cm 0-linjen vid Cillas hård, och 0.8 m åt S.
78		2	Ben	Hästkäke? I ytan i geogrop vid schakt 13 ca (lösfynd). Geogropen låg mellan 10.30-11.30 på 0-linjen.
79		5	Järn, Ben	Schakt 3
80		7	Keramik	Schakt 6, stick 1. Kugeltopf 1250. Äldre rödgods 1250-1350.
81	Spik	7	Järn	Spik i A 10.
82	Spik	2	Järn	Rensfynd, vallgravens V del.
83		1	Sten	Brynsten. Schakt 10.
84		8	Järn	Spik samt järnbitar. Vallgravens östra del. Ruta 4.
85		9	Järn	Rensfynd. Schaktets V del 6 m S om gamla kyrkogårdsmurens V ände.
86		7	Järn	Schakt 14, lager 1.
87	Järnslag	9	Järn, slagg	Anläggning 6
88		13	Ben, keramik, glas	Lösfynd från avbaning intill muren Ö delen. Ben, keramik, glas, tegel.
89		10	Järn	Schakt 6, Stick 1.
90	Spik	4	Järn	Vallgravens västliga del. Ruta 2, stick 1.
91	Spik	43	Ben, järn	Provschakt 8.
92	Spik	9	Järn, ben	Schakt 2. Ben och järn.
93	Spik	10	Järn	Vallgravens östra del. Spikar och järnfragment.
94		21	Järn	Vallgravens östra del.
95		8	ben, tegel, keramik	A 10. Div fynd.
96		4	Järn, flinta	Östra änden. Schakt 9?

<i>Fyndnr</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Material I</i>	<i>Anmärknings</i>
97	Järnslagg	5	Järn	Schakt 5
98	Järnslagg	1	Slagg	Schakt 11.
99		1		I lagret som järnet men intill (?)
100		19	Järn	Schakt 8. Provschakt. Järnföremål.
101	bottenskälla	4	Slagg	Schakt 5. Båttenskälla samt järnföremål.
102		1	Järn	Schakt 11.
103		7	Kol	Schakt 11.
104		5	Järn	Schakt 11.
105		4	kol	Div fynd A 8.
106		4	Slagg	Schakt 6.
107	Spik	14	Järn	Järn + övrigt
108		10	Slagg	Div. fynd vid framrensning av schaktat område. Troligen nerrasade från schaktkanten.
109		2	Slagg	Div. fynd vid framrensning av schaktat område. Troligen nerrasade från schaktkanten.
110		2	Ben	Div. fynd vid framrensning av schaktat område. Troligen nerrasade från schaktkanten.
111		25	Tegel, Slagg	Div. fynd vid framrensning av schaktat område. Troligen nerrasade från schaktkanten. Tegel, Slagg
112	Spik	1	Järn	Metalldetektorfynd.
113	Nit	1	Järn	Metalldetektorfynd. I vallgraven. Nit. 20,60 MÖ +1,97.
114	Spik	1	Järn	Metalldetektorfynd.

<i>Fyndnr</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Material I</i>	<i>Anmärkningar</i>
115		1	Brons	Metalldetektorfynd i vallgrav. Bronssmälta. 39,00 MÖ +2,15.
116		3	Järn	Metalldetektorfynd.
117	Puns	1	Järn	Metalldetektorfynd i vallgrav. Verktyg. 21,20 MÖ +2,00
118		10	Järn	Metalldetektorfynd.
119	tråd	4	Järn	Metalldetektorfynd. Jämtråd (recent?)
120		1	Järn	Metalldetektorfynd.
121		1	Järn	Metalldetektorfynd. Pik eller nål?
122	Nit	1	Järn	Metalldetektorfynd i vallgrav. Nit. 20,90 MÖ +1,98.
123		1	Keramik	Metalldetektorfynd i vallgrav. 20,60 MÖ +1,97.
124	Kula	1		Metalldetektorfynd. Kula.
125		1	Järn	Metalldetektorfynd i vallgrav. Betsel? 20,50 MÖ +2,0.
126	Nit	2	Järn	Metalldetektorfynd i vallgrav. Nit. 11,3 MÖ +2,29.
127		1	Järn	Hästsosöm. Metalldetektorfynd.
128		3	Slagg	Schakt 11.
129		2	Keramik	Keramik. Låg löst i mylla på nya schaktkanten 1 m Ö om där el kabel till kloaker går.
130	Beslag	1	Järn	Metalldetektorfynd i vallgrav. 21,00 MÖ +1,99. Beslag?
131		2	Järn	Vallgravens V del.
132		1	Lera	Knorpa av lera som (ca 10 cm ute) kom i mörka lagret vid båthuset (svämlager) troligen naturligt bildat i lera runt något?

<i>Fyndnr</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Material I</i>	<i>Anmärknningar</i>
133		1	Järn	A3
134		1	Keramik	Fyllnadsmaterial i anläggning 5.
135	Spik	4	Järn, övrigt	Schakt 11, stick 1. Spikliknande.
136		6	Järn, glas, keramik	Lösfynd vid schaktning längs kyrkogårdsmur. M4.
137	Sporre	1	Järn	Vallgravens östra del. Sporre.
138	Spik	1	Järn	Metalldetektorfynd i vallgrav. 12,10 MÖ +2,09.
139		4	Järn	Vallgravens ö del. Metall.
140		2	Keramik	Vallgravens ö del.
141		4	Ben, järn, keramik, glas	Profil Ö schaktkanten. Fynd vid framrensning av profilen. Schakt 9's förlängning åt N.
142		1	Keramik	Schakt 10. Störning i norra delen. Rödgoods.
143		4	Järn, slagg, ben	Schakt 11.
144		2	Järn	Schakt 12.
145		5	Glas, Tegel	Schakt 18.
146		1		Lösfynd vid schaktning längs kyrkogårdsmuren. M5 Slagg eller bara jord?
147	Järnslag	1	Slagg	Lösfynd vid schaktning längs kyrkogårdsmuren i Ö. N2.
148		1	Keramik	Lösfynd vid schaktning längs kyrkogårdsmuren.
149		10	Tegel	V delen. Tegelbitar funna vid rensning S delen av omr mittför bårhus (fyndrik klack).
150		1	Glas	Sällfynd i kulturlagrets västra del.
151		1	Slagg	Slagg kom i mylla ca 0,8 m ner från ytan. I den nya N schaktkanten ett par m Ö om sch 11, butelj kom nedanför.

<i>Fyndnr</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Material 1</i>	<i>Anmärknigar</i>
152	Järnslag	13	Slagg	Fynd vid schaktning längs kyrkogårdsmuren Ö delen. M1.
153		32	Ben	Obr ben (skelett homo?) Schakt 15
154		8	Ben	Vallgravens västra del. Rensfynd. Ben och djurtand.
155		0	Ben	Schakt 3.
156		0	Ben	Vallgravens Ö del.
157		0	Ben	Schakt 13. Lager 1.
158		7	Ben	A3
159		1	Ben	Öppningsparti (vallgravens).
160		0	Ben	Vallgravens V del.
161		9	Ben	Schakt 10. Erosionslager.
162		4	Ben	Vallgravens västra del.
163		14	Ben	Vallgravens östra del.
164		22	Ben, slagg	Schakt 7.
165		9	Ben	
166		0	Ben	Östra änden (schakt 9?).
167		0	Ben	Vallgravens V del.
168		0	Ben, övrigt	Vallgravens Ö del.
169		0	Ben, övrigt	Vallgravens Ö del.
170		2	Ben	Schakt 9.
171		3	Ben, järn	Schakt 11.
172		10	Ben	Schakt 14.

<i>Fyndnr</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Material I</i>	<i>Anmärkingar</i>
173		0	Ben, övrigt	Anläggning 6.
174		0	Ben	Schakt 14.
175		0	Ben	Provschakt genom vallgrav.
176	Spik	1	Järn	Provschakt genom vallgrav.
177		1	Slagg	Provschakt genom vallgrav.
178		6	Ben	Schakt 4.
179		0	Ben	Schakt 6.
180		9	Ben	Schakt 10. Bottensediment.
181		3	Ben	Yligt schakt 18 (rensning) (snittet i diket i V).

Fördjupningsdel

